

Kari Palonen: Tekstistä politiikkaan. Johdatus tulkintataitoon. **Jyväskylän yliopisto, Valtio-opin laitos. Julkaisuja.** N:o 54. Jyväskylä 1987. 264 s.

Kielen vankina

Arvioni Kari Palosen kirjasta jakautuu kahteen osaan. Ensiksi kysyn, missä määrin Palonen onnistuu yrityksensä harjoittaa politiikan tutkimusta ilman *totuuden* käsitettä. Seuraavaksi tarkastelen Palosen 'tekstikeskeisen' politiikkakäsityksen luonnetta ja oikeutusta.

'Alas totuusmoralismi!' Palonen kuuluttaa kirjansa alussa (s. 2). Kirjan 'johtajatuksena' on 'läpätulkinnanvaraisuusteesi', jonka mukaan 'periaatteessa kaikki on tulkinnanvaraista' (s. 24). Siksi tärkeää ei olekaan tekstin totuus, joka muutenkin sisältää 'turhia pateettisia konnotaatioita' (s. 68), vaan 'persoonallinen ymmärtämistapa' (s. 23), joka tuottaa 'kiintoisia' (s. 32) tai 'omintakeisia' (s. 99) tai 'mahdollisimman kiinnostavia' (s. 162) tulkintoja. Tällaiset tulkinnat ovat 'eräänlaisia persoonallisia taideteoksia' (s. 135). Objektivistien tulkintojen arvo kiistetään (s. 11). Ei siis ihme, että 'totuus ja johdonmukaisuus voidaan politiikassa kokea kahlitseviksi pakkopaidoiksi, joista on kyettävä tarvittaessa luopumaan' (s. 75). — Huomiota kiinnittä erityisesti se, että Palonen on valmis luopumaan myös johdonmukaisuudesta. Kirjaimellisesti otettuna tällainen asenne tekee kaiken siihen kohdistuvan (johdonmukaisen) kritiikin mahdottomaksi.

Edellä luonnehdittu tutkimusohjelma on tuttu Feyerebend-tyyppisestä tieteenfilosofisesta anarkismista. Se törmää tiettyihin vakio-ongelmiin, ja Palosen tapauksessa törmäykset ovat rajuja. Sen ehkä voi juuri ja juuri hyväksyä, että jollain 'tutkimuksen' saralla väitteiden totuus korvataan niiden kiinnostavuudella. Mutta sitä ei voi hyväksyä, että tämä 'kiinnostavuus' jätetään täysin määrittelemättä. Näin Palonen kuitenkin menettelee. Tavaltaan tämä on johdonmukaista: Palonenhan haluaa nimenomaan hylätä perinteisen tieteen metodisäännöt, jotka oletettavasti tukahduttavat yksilöllisen aloitteellisuuden, joten jokainen saa valita oman 'kiinnostavuus'-käsitteensä. Mutta avoimeksi jää ainakin kysymys, miksi 'kiinnostavuutta' pitäisi oudon kiertotien kautta etsiä tieteellisestä tutkimuksesta, kun välittömämpiäkin nautinnon lähteitä on saatavilla. Vastausta ei anna Palosen pateettinen puhe 'tutkimisen intohimosta' (s. 232): miksi juuri tämä intohimo eikä esim. intohimo naisiin tai lennokinraken-tamiseen?

Toinen ongelma ei ole vähemmän kohtalokas. Vaikka Palonen haluaa sanoutua irti totuudesta, hän ei pysty tekemään niin. Tämä osoittaa, että on virhe pitää totuudesta puhumista jonkinlaisena 'moralismina'. Tiedemiehelle totuudella operoiminen on käsitteellinen välttämättömyys, joka kuuluu hänen jokapäiväiseen rutiiniinsa. Kokonaan toinen asia on se, minkä nimenomaisen tul-

kinnan itse kukin antaa totuudelle. Seuraavassa annan muutaman esimerkin siitä, miten Palonen joutuu tahtomattaankin nojautumaan totuuden käsitteeseen. Esimerkkejä olisin voinut lisätä satamäärin.

A) 'Politiikasta puheenollen sanojen ja tekojen välillä vallitsee systemaattinen epävastaavuus' (s. 28).

B) 'Loogisista rakenteista eroavat perustaltaan kielen jäsenyykseen nojaavat rakenteet' (s. 49).

C) 'Tekstin merkitys muuttuu aina sen kontekstuaaliindeksin muuttuessa... Toisin sanoen samalla lauseella on eri konteksteissa käytettynä erilainen merkitys' (s. 85).

D) 'Ehdotetulla nelikentällä [so. 'oikeisto — vasemmisto', 'vanha — uusi'] on kaksi ilmeistä heikkoutta' (s. 129).

E) 'Ne merkitykset, jotka lähteistä saadaan irti normaalilla sisäluvulla, voidaan tulkita systemaattisesti harhaisiksi' (s. 151).

F) 'Voittanut kanta tulee paremmin kirjatuksi muistiin, säilytyksi ja levitetyksi julkisuuteen kuin hävinnyt' (s. 157).

G) 'Tietysti on mahdollista muodostaa myös useampia kysymykseentulevia ajatuskuvia, joiden välillä valitseminen jätetään tekstin kontrollin varaan' (s. 193).

Kaikki edellä esitetyt sitaatit edellyttävät totuuden (ei-vätkä 'kiinnostavuuden') käsitettä: Palonen väittää kiven kovaan, että asiat ovat juuri niin kuin hän sanoo, ts. että se mitä hän sanoo on *totta*. Sitaattien suhde totuuteen tai totuudellisuuteen vaihtelee kuitenkin tapauksesta toiseen. A)-väite on suurin piirtein tosi, paitsi että se pätee tietysti muuallakin kuin politiikassa ja että epävastaavuus on pikemminkin epäsystemaattinen kuin systemaattinen. B)-väite hyväksytään kielitieteessä yleisesti, joskin sen kannatus vähenee: lauseen 'pintarakenne' on osoittautumassa loogisemmaksi kuin aiemmin luultiin. (Sitaatin sanamuoto on outo: mitä tarkoittaa 'perusta' ja mitä 'nojaaminen?') C)-väite on epätosi: Joittenkin lauseiden merkitys muuttuu kontekstin mukana, toisten (käytännöllisesti katsoen) ei. Jälkimmäisiin kuuluu esim. lause 'Descartes kuoli vuonna 1650'. Lisäksi Palosen tässä yhteydessä antama esimerkki on virheellinen. Kun Lenin hylkäsi *Valtio ja vallankumous*-kirjassaan esittämänsä näkemykset, tämän kirjan sisältämien väitteiden merkitykset eivät muuttuneet, vaan Leninin näkemykset muuttuivat. D)-väite on tosi. E)-väite on liioitteleva ja siksi kirjaimellisesti otettuna epätosi. F)-väite on yleisesti ottaen tosi, joskin sen totuudellisuudesta voi vaihdella kulttuurista toiseen. Japanilaista kulttuuria on luonnehdittu sanomalla, että siinä hyvä häviöjä muistetaan kauemmin kuin huono voittaja. G)-väite on luonteeltaan metatieteellinen, ja siinä annetaan ymmärtää, että sikäli kuin 'teksti itse' ratkaisee valinnan eri tulkintojen välillä, on kuin onkin olemassa jokin objektiivinen kriteeri.

Palosen tekstistä on hyötyä relativistin sielunmaisemaa kartoitettaessa. Palonen myöntää (s. 137), että historia sisältää sekä jatkuvuuksia että katkoksia. Mutta hän il-

moittaa keskittyneensä 'yksipuolisesti' jälkimmäisiin niiden 'dramaattisuuden' vuoksi. Tästä on enää yksi askel siihen, että 'tutkitaan' katkoksia myös siellä, missä niitä ei ole esiintynyt: ovathan ne ei-olemassaolevinakin 'dramaattisempia' ja siis 'kiinnostavampia' kuin jatkuvuudet olemassaolevina; ja kiinnostavuushan on joka tapauksessa jo syrjäytännyt totuuden. Tämä on ainoa 'järkevä' tulkinta, jonka voin antaa Foucault'n ja hänen kannattajiensa historiankäsitteille. Olen omien tutkimusteni yhteydessä joutunut perehtymään ajanjaksoon 1500—1850, so. ajanjaksoon jota Foucault käsittelee *Les mots et les choses*-kirjassaan, ja voin osoittaa — ja olen jo osoittanutkin — että mitään Foucault'n luonnehtimia katkoksia ei tänä aikana ole esiintynyt kielitieteessä, kielellisen merkin teoriassa tai yleisessä tieteenfilosofiassa. Foucault'n kannattajien mielestä asenteeni on varmaankin pikkumainen: väitteeni ovat kylläkin tosia mutta eivät (ainakaan heidän mielestään) kiinnostavia.

Seuraavaksi tarkastelen Palosen edustaman tekstikeskeisyyden luonnetta. Kirjan rakenne on se, että lähtökohdaksi otetaan yksityinen teksti 'immanenttina': kaikki muu 'sulkeistetaan' tarkastelun ulkopuolelle. Tämän jälkeen sulkeistus puretaan vaihe vaiheelta, kunnes päädytään siihen, mistä teksti puhuu, eli politiikkaan tekoina ja tapahtumisena. Tarkemmin sanoen johdanto-osan ja alustavien lukuitaitea ylipäätään koskevien huomautusten jälkeen argumentaation aloittaa immanentin tekstin eksegeesin luonnehdinta (ss. 46—66). Seuraavassa vaiheessa tarkastellaan tekstin 'pätevyyttä' suhteessa lukijan valitsemiin 'kriteereihin', joihin totuus ei kuulu (ss. 67—81). Sitten tekstiä tarkastellaan 'merkitysyhteydessään', joka sisältää mm. tekstin kirjoittajan merkitysententiot (ss. 81—123). Seuraavaksi näkökulmaa laajennetaan yhden ainoan tekstin yli tekstienvälisiin merkityssuhteisiin, erityisesti merkitysmuutoksiin (ss. 124—150). Viimeinen tekstikeskeisen tarkastelutavan laajennus merkitsee tekstien kohtelemista ylipäätään (historiallisen) tutkimuksen lähteinä (ss. 150—180). Nyt voidaan viimeinkin ylittää tekstin ja politiikan välinen 'kuilu' ja käydä käsiksi poliittisen tekstin tarkoitteeseen: tämä tapahtuu sivuilla 180—194. Lopuksi annetaan vielä yleisiä ohjeita tutkielman kysymyksenasettelun valinnasta, aineistoon syventymisestä ja tutkielman kirjoittamisesta (ss. 194—235).

Kuten yllä olevasta käy ilmi, Palosen kirjalla on johdonmukainen rakenne. Koska sulkeistuksen purkamisessa on kyse pikemminkin analyttisistä kuin reaalista näkökulmaeroista, kovin vakavaa ei ole se, että peräkkäiset jaksot menevät osin päällekkäin, joten asiat sanotaan usein kahteen tai kolmeenkin kertaan. Huolestuttavampaa on se, että Palonen ei tunnu saavan aiheestaan kovinkaan paljon irti. Syntyy sellainen vaikutelma, että hän kertoilee niitä lukuisia kokemuksia, joita hänelle tekstejä lukiessaan on vuosien varrella kertynyt. Esimerkit ovat yleensä parin rivin mittaisia anekdootteja ja/tai Palosen itsensä keksimiä. Avaintermiä 'merkitys' käytetään hol-

tittomasti. Jaksojen sisällä argumentaatio ei varsinaisesti etene, vaan tuntuu pikemminkin seuraavan 'mitähän minä teille tästä vielä kertoisin'-periaatetta. Tämä on tietysti vain oma subjektiivinen näkemykseni, ja saattaa olla, että jollekulle muulle nämä tekstien yleistä luonnetta koskevat pohdiskelut tuottavat suurtakin huvia.

Periaatteellisempi ja vakavampi on kysymys, miksi politiikan tutkimus pitäisi ymmärtää juuri tekstintulkinnaksi. Palonen antaa tähän kylläkin eräänlaisen vastauksen: 'itse asiassa en ole koskaan suostunut muunlaista kuin tekstejä tulkitsevaa tutkimusta tekemäänkään' (s. 7). Mutta sen verran objektiivista tiede sentään on, että omiin idiosynkrasioihin vetoaminen ei käy riittävästä vastauksesta. Tilanne olisi ymmärrettävämpi, jos Palonen edes keskittyisi juuri ja nimenomaan poliittisiin teksteihin. Mutta hän pitää argumentaationsa niin yleisellä tasolla, että vielä s. 180 — ryhtyessään ylittämään tekstin ja politiikan välistä 'kuilua' — hän katsoo kilpailevien poliittikkojen ja rakastavaisten edustavan samaa 'konfliktisuhdetta' ja keskinäisen 'läpinäkyvyyden' puutetta. Se, että esimerkit otetaan yleensä politiikan alalta, on irrelevanttia, etenkin kun Palonen itse toistuvasti korostaa, että ne voitaisiin yhtä hyvin ottaa muualtakin.

Kirjassa puhutaan siis yli 200 sivulla teksteistä yleensä. Poliittikasta tekstien tuolla puolen olevana todellisen elämän ilmiönä puhutaan kaikkiaan 15 sivulla. Minusta se on liian vähän. Taaskin kysymyksessä on vain oma subjektiivinen näkemykseni, ja ehkä muut — etenkin politiikan tutkijat — ovat kanssani eri mieltä. Olisin edelleen toivonut, että sitten kun viimein puhutaan politiikasta — ja lähemmin tekojen ja niiden seurausten vastakkaisuudesta — olisi käytetty jotakin muutakin auktoriteettia kuin Sartrea. Esim. T. Schellingin helpopolukuinen *Micromotives and macrobehavior* tarjoaa puheena olevasta ilmiöstä sellaista täsmällistä tietoa, jollaista Sartren utuisista spekulaatioista on turha etsiä. Oireellista on sekin, että nyt kun tekstin ja politiikan välinen kuilu pitäisi olla ylitetty, Palonen analysoi (ss. 205—209) esimerkinomaisesti Lex Pihlajamäkeä, so. lakia jota ei ole analyysihetkellä vielä pantu täytäntöön. Näin ollen Palonen voi loppuun asti pysyä turvallisesti 'sisällä' tekstissä. Tekstinulkoisen todellisuus jää sulkeistetuksi. Tekstistä ei päästä politiikkaan.

Kieli- ja tekstikeskeisyydessään Palonen ei ole tietenkään yksin. Samaa asennetta esiintyy enemmänkin Suomen yhteiskuntatieteilijöiden joukossa, kuten mm. *Sociologia*-lehden viimeaikaiset numerot osoittavat. Tämä ilmiö itse on paljon laajempi ja paljon vanhempi. Derridaa ja Foucault'a käsittelevissä artikkeleissani olen nimittänyt sitä vuosisatamme sairaudeksi. Sodan ja nälänhädät riivaavat maailmaa, kansallisesti ja kansainvälisesti yksi väestönosa rikastuu ja toinen köyhtyy, maailmantalouden painopiste siirtyy Tyynen Valtameren alueelle, ideologiat ja kokonais kulttuurit nousevat ja kuolevat tai ainakin vajoavat henkitoriseiksi. Ei ole täysin käsit-

---

tämätöntä, että näissäkin oloissa kielitieteilijät tutkivat kieltä. Mutta on käsittämätöntä — ja anteeksiantamaton —, että näissä oloissa sosiologit ja politologit tutkivat kieltä, ja *vain* kieltä.

ESA ITKONEN
